

Ar menas turi tautybę?

Lina Baltrukonienė. Osle vyksta nemažai lietuviškų susibūrimų, buriasi įvairūs lietuviški muzikos kolektyvai, kviečiami atlikėjai iš Lietuvos. Veikia savaitgalinė lituanistinė mokykla, pirmą sykį surengta meninės pakraipos stovykla. Oslo lietuvių bendruomenė daug laiko skiria lietuvybės išsaugojimui bei lietuvių sutelkimui, o lietuviškos kultūros skleidimui norvegiškoje terpėje dėmesio tenka mažiau. Apie lietuvius menininkus žinių stinga, jas reikia tiesiog medžioti interneto platybėse ir per pažįstamus. O menininkų iš Lietuvos Osle yra gana daug, ir jie veikia aktyviai. Nustebsite pamatę, kiek mažai žinome.

Pažiūrėkime, kas vyksta Osle vien pastaruosius porą mėnesių. Ir tai vos ta dalis, kurią sugebėjau aprėpti.

Rugpjūčio pabaigoje paminėtas Baltijos šalių nepriklausomybės bei diplomatinių santykių su Norvegija atkūrimas, buvo šventė ir pasibuvimas jaukioje kamerinėje atmosferoje, pasirodė estų, latvių kolektyvai ir lietuvių choras „Marios“.

Rugsėjo pradžioje Oslo publiką palepino Povilas Syrrist-Gelgota, kuris surengė koncertą „La bonne chanson“ su Lietuvos operos soliste Asta Krikščiūnaitė ir atlikėjais iš Oslo filharmonijos. Nustebino ir pradžiugino netipiškas kūrinių pasirinkimas: programoje Gioachino Rossini, Johannesas Brahmsas, Reinnholdas Glière’as, Gabrielis Fauré ir Kjellas Marcussenas.

Rugsėjį išėjo debiutinė Luko Zabulionio kompaktinė plokštelė „Changing tides“, kurią išleido *Platekompaniet* ir puikiai įvertino džiazo kritikai, pasirodė giriančios recenzijos dienraščiuose.

Taip pat rugsėjo mėnesį praūžė Oslo kultūros naktis, kurioje buvo galybė skirtingų renginių, parodų, instaliacijų ir performansų. Ten dalyvavo ir trys lietuviai menininkai. Ignas Krunglevičius parodė įsimintiną garso instaliaciją „Riot“

netikėtoje socialinio verslo inkubatoriaus erdvėje. Teatro režisierė ir meno kuratorė Renata A. Christensen šalia riedlenčių parko surengė spalvingą modernaus meno parodą, kurioje tarp kitų įdomių ir labai įvairių menininkų kūrinių buvo ir tekstilininkės Rūtos Naujalytės darbas – fantastiška lempa.

Mėnesio pabaigoje Lietuvos ambasadoje vyko lietuvės rašytojos Rūtos Mataitytės kūrybos popietė ir jos naujo, jau ketvirtojo romano „Jos vardas Magija“ pristatymas, kuriame dalyvavo ir Rūtos leidėja – *Tyto Alba* vadovė Lolita Varanavičienė, mananti, kad Norvegija daug praranda dar neatradusi Mataitytės.

Spalio mėnesio pradžioje vyko *Eras* festivalis, skirtas įvairių tautų meno bei kultūros sklaidai, jame dalyvavo ir du lietuvių kolektyvai: vaikų šokių grupė „Žilvinas“ ir muzikinis Samantos ir Gustės duetas.

Taip pat spalį įvyko du performansai „Lucky Lucy“, kuriuose kartu su skandinavais dalyvavo ir lietuvė šokio teatro vadovė – dviem scenos kryžiais apdovanota Agnija Šeiko iš Lietuvos. Vienas iš „Lucky Lucy“ performansų vyko lietuvių kalba ir buvo skirtas, savaime suprantama, tik lietuviškai publikai.

Matote? Ir tai tikrai ne viskas. Beieškodama, man rodos, prakrapščiau paslėptą maišą, iš kurio spalvotais karoliukais pabiro vis nauji Osle vykstantys ir lietuviškų spalvų turintys menai. Jų nebesutalpinu čia, bet akivaizdu, kad Osle verda įvairialypė, įvairiatautė marga meno sriuba, kurioje gausu lietuviškų prieskonių. Kodėl nepastebime? Gal mūsų receptoriai nejautrūs, o gal akys negeba pamatyti to, ko ir nenumano esant?

Kaip lietuvių bendruomenės pirmininkei man rūpi propaguoti lietuvišką kultūrą ir meną norvegiškai publikai, atskleisti Lietuvą norvegiškai auditorijai, o kartu atrasti Lietuvą Norvegijoje. Kaip žiūrovei, skaitytojai, meno vartotojai man, tiesą sakant, dažnai nelabai svarbu, kokios tautybės ar kilmės yra menininkas. Tai pasidaro įdomu, kai sudomina kūrinys. Tai smalsu, bet ar esminga?

O ar menininkui svarbu, kas jo auditorija? Ar lokacija, kūrybos gimimo ar veiksmo vieta yra svarbi kūrinio dalis? Ar svarbu, kad kolegos būtų tam tikros nacionalinės ar etninės grupės atstovai?

Uždaviau šį klausimą keliems Osle gyvenantiems ir kuriantiems menininkams – Renatai A. Christensen, Rūtai Naujalytei, Rūtai Mataitytei ir Povilui Syrrist-Gelgota.

Renata Aleksejūnaitė Christensen

Kiekvienas menininkas pasirenka, kas jam svarbu. Ir vienam yra svarbi auditorija, o kitam – ne. Aš kuriu spektaklius, todėl mano menui reikalinga auditorija. Spektaklis neegzistuoja be žiūrovo. Jis yra būtinas. Teatras ir yra nuostabus tuo užgimusiu gyvu ryšiu tarp žiūrovo ir aktoriaus. Žiūrovo dėmesys, emocijos ir aktoriaus darbas spektaklio metu sukuria pasaulį, kuriame jie turi išbūti, patikėti realybe, kurios nėra.

Kiekviena lokacija diktuoja savo taisykles. Kaip kūrėjas tu visada būsi paveiktas aplinkybių. Manau, yra skirtumas, ar statai spektaklį Rytų šalyse ar Pietų. Socialinės problemos ir gyvenimo ritualai, kuriuos stebi, įkvepia ir praturtina žinojimą. Kartu viskas vertinama per save, per tą žinojimą, kurį jau turi.

Skirtingų tautybių kolegos daro kūrinį įdomesnį ir spalvingesnį, jei nusprendi į tai kreipti dėmesį ir akcentuoti. Bet iš tikrųjų svarbiausia dirbant kartu yra ne tautybė, o nuoširdumas ir sąžiningumas. Nuostabu dirbti su žmonėmis, kurie yra sąžiningi sau, kitiems ir savo darbo atžvilgiu.

Rūta Mataitytė

Manau, kūrybiniame procese kiekvienam yra svarbi tam tikra, bent jau intuityvi, nuovoka apie auditoriją. Nors niuansai gali būti visai mažyčiai, vis dėlto svarbu suvokti, ar kalbi su lietuviais, ar norvegais. Aš kol kas rašau lietuviams, bet neretai į galvą šauna klausimas, kaip suformuluočiau viena ar kita, jei žinočiau, kad mane skaitys kitataučiai. Tai nėra lengva, nes kūryboje daug vietos skiriu smulkutėms detalėms, kurios susijusios su kultūra, vieta, laikmečiu. Mano knygose skaitytojai iš užuominų atpažįsta tradicijas ir juos tai patraukia, o išeiviai neretai randa savų patirčių, nors jas tekstuose formuluoju per daug neakcentuodama. Esu tikra, kad ko nors panašaus nepatyrę skaitytojai į tai net neatkreiptų dėmesio, ir čia galima savęs klausti – ar kūrinys dėl to nuvertėtų? Man atrodo, kad iš dalies taip, bet tai gali būti ir subjektyvu. Gali būti, kad kūrinys, perskaitytas kitos kultūros atstovo akimis, įgytų naujų atspalvių, ką man kaip autorei sunku nuspėti. Sakysim, norvegams gali būti įdomu pamatyti, kaip viską vertina atvykėliai, nors jie ir ne iki galo suprastų to priežastis. Tačiau man labai svarbu nepereiti į žurnalistinį fiksavimo būdą.

Rūta Mataitytė. Gundės Tumelionės nuotr.

Rūta Naujalytė

Man svarbu, kad auditorija suprastų, ką aš kuriu, bet visiškai nesvarbi auditorijos lytis, tautybė ar orientacija. Be abejo, kuo daugiau žiūrovų, tuo geriau. Svarbu ir forma, ir turinys. Nejaučiu jokio skirtumo, kur kurti. Lokacija mano kūriniams nedaro įtakos, bet darbo sąlygos svarbios (pavyzdžiui, apšvietimas ir kiti, tiesiog buitiniai, dalykai). Dažniausia dirbu viena, bet jei sugalvočiau bendrą projektą su kuo nors, tai nemanau, kad tam turėtų įtakos kolegos tautybė, lytis ar dar kas.

Rūta Naujalytė. Vaido Misiūno nuotr.

Povilas Syrrist-Gelgota

Muzika yra tarsi universali jausmų kalba, kuri suvienija koncertinėje erdvėje esančius įvairių tautybių ir kultūrų žmones. Svarbiausia, kad klausytojai įsilietų į bendrą muzikinę srovę ir atlikėjo vedami patirtų kažką nepaprasto, nekasdieniško ir tauraus. Geras koncertas nėra tarsi cirkas, kuriame atlikėjas demonstruoja savo

sugebėjimus. Geras koncertas – tai įvykis, kai puiki muzika, atliekama talentingo atlikėjo, pasiekia jautrias ir atviras klausytojų širdis. Visi trys komponentai yra vienodai svarbūs.

Grojant kamerinę muziką visiškai nesvarbi atlikėjų tautybė ar religijų skirtumai, juk muzika nepaiso jokiu sienų. Tačiau labai svarbus atlikėjų bendras muzikinis pojūtis ir komunikavimas ne tik tiesiogiai su publika, bet pirmiausia tarpusavyje.

Koncertuodamas niekados neskaičiuoju, kiek salėje lietuvių. Groju vienodai šiltai ir entuziastingai bet kokios tautybes publikai. Ir vis dėlto, kai po koncerto paaiškėja, kad salėje buvo lietuvių, labai apsidžiaugiu. Man visada malonu, kad mano tautos žmonės buvo mano muzikinėje šventėje.

Povilas Syrrist-Gelgota. „Pelėda foto“

Pabaigoje visų paklausiau ir apie tai, ko menininkas tikisi iš lietuvių (savo!)

bendruomenės. Man rodos, kad klausimas šiek tiek nustebino, suglumino visus keturis. Ne, jie nieko nesitiki, neturi pageidavimų ar reikalavimų. Tiesiog kuria ir džiaugiasi, jei būna pastebėti. Tipiškas menininko atsakymas iš Rūtos Naujalytės lūpų: „Pradžioje reikėtų prisistatyt bendruomenei ir duoti kažką, kad būtu galima prašyti kažko atgal“. Žinau, kad visi yra be galo užsiėmę, bet rado laiko atsakyti į mano klausimus lanksčiai ir operatyviai. Labiau pakalbinus visgi prasitaria, kad susitikti kitus menininkus rūpi ir įdomu, norėtų bendros erdvės, informacijos, kuria galėtų dalintis tarpusavyje, ir mielai padėtų naujiems meno dalyviams lietuviams. Renata santūriai paminėjo, kad iš bendruomenės norėtų daugiau atvirumo ir bendravimo su įvairiomis grupėmis, tai yra terpės, kurioje galėtų gimti nauji stiprūs projektai. Rūta Mataitytė prisipažino, kad jai labai smagu išgirsti, jog kažkur JAV, Brazilijoje arba Serbijoje lietuviai mėgaujasi jos knygomis. Tai, anot rašytojos, įrodo kūrybos universalumą.

Pasaulis dar niekada nebuvo toks mažas ir pasiekiamas, o Lietuva, net ir Vytauto Didžiojo, nebuvo tokia didelė, kad aprėptų visus žemynus, pasiektų tolimiausius kampelius. O dabar gali! Įdomu, ar ir kitos bendruomenės taip pat turi tokį neišnaudotą aukso resursą? Kiek dar mes galime visi drauge? Man nuo galimybių svaigsta galva. O jums?

Straipsnis spausdintas žurnale „Pasaulio lietuvis“, 2016 m. Nr.9/551

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS